

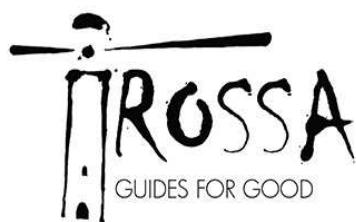

Foto ©Helena Norin

STÄDKEMIKALIER I STOCKHOLMS STAD

Att undvika risk och utfasningsämnen

Augusti 2018

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	3
1.1. Uppdraget.....	3
1.2. Kort metodbeskrivning	3
2. Kategorier inom rengöringsprodukter.....	3
3. Städkemikalier i Stockholms stad.....	4
3.1. Stadens inköp av städkemikalier.....	4
3.2. Stadens system för kemikaliehantering	4
3.3. Risk- och utfasningsämnen i miljömärkta produkter	4
3.3.1. Parfym.....	5
3.3.2. Konserveringsmedel	5
3.3.3. Enzymer	5
4. Upphandlat sortiment från leverantör.....	6
4.1. Miljömärkta produkter utan parfym.....	6
5. Slutsatser.....	8

1. Introduktion

1.1. Uppdraget

Trossa AB har, i samarbete med EnviroPlanning AB, fått i uppdrag av Kemikaliecentrum inom Stockholm stad att undersöka om det finns miljömärkta och parfym/doftfria produkter inom alla kategorier av rengöringsprodukter som används för att utföra olika typer av städtjänster (regelmässig städning, storstädning, golvvård, fönsterputs, entrémattor etc.)

Utredningen har genomförts av Helena Norin, EnviroPlanning AB.

1.2. Kort metodbeskrivning

Analysen av varför vissa miljömärkta produkter innehåller risk- eller utfasningsmedelprodukter har gjorts med utgångspunkt i utdrag ur olika databaser som erhållits från staden. Försäljningsstatistik av miljömärkta produkter inom kategorin Städ/kem framtagen av en ramavtalsleverantör har utgjort huvudkälla tillsammans med utdrag ur stadens kemikaliehanteringssystem som visar vilka produkter som innehåller risk- eller utfasningsämnen.

En kontroll av om produkter i kemikaliehanteringssystemet med risk- och utfasningsämnen har köpts in från ramavtalsleverantörens miljömärkta sortiment har gjorts. Därmed har miljömärkta produkter med risk- och utfasningsämnen identifierats, se bilaga 1. Då namngivningen ofta skiljer sig åt mellan olika system har leverantörers hemsidor använts för säkrare identifiering av produktnamn. Leverantörernas uppgifter om att produkterna är miljömärkta har kontrollerats hos Svanen, Bra Miljöval och EU ecolabel.

För de identifierade produkterna med innehåll av risk- och utfasningsämnen har miljömärkningskriterierna granskats för respektive produkt för att analysera hur kriterierna tillåter dessa ämnen. Detta har gjorts enbart för de produktkategorier som visat sig innehålla risk- och utfasningsämnen. Det kan därför inte uteslutas att det finns andra kategorier som också skulle kunna tillåta risk- och utfasningsämnen.

För att identifiera miljömärkta och oparfymerade produkter har information från Svanen och Bra miljövals databaser över miljömärkta produkter använts.

I detta uppdrag har inte kraven i förfrågningsunderlag inför ramavtalsupphandling granskats.

2. Kategorier inom rengöringsprodukter

Vi har i uppdraget identifierat i huvudsak följande produktgrupper som köps in inom ramavtalet för Kem/Städ:

- Allrengöringsmedel
- Avfettningsmedel
- Badrums-, toalett- och sanitetsrengöringsmedel
- Fläckborttagningsmedel
- Fönsterputs
- Golv- och grovrengöringsmedel
- Golvp polish och golvvårdsmedel
- Handdiskmedel

- Köksrengöringsmedel
- Maskindiskmedel
- Maskindiskmedel för professionellt bruk
- Maskindiskrengöring
- Rengöringsmedel för professionell användning
- Sköljmedel
- Tvättmedel (kulör och vit)
- Ytdesinfektion

I kemikaliehanteringssystemet finns många fler typer av produkter i små volymer. Dessa har inte kategoriserats vidare i detta uppdrag.

3. Städkemikalier i Stockholms stad

3.1. Stadens inköp av städkemikalier

Stockholm stad använder idag städkemikalier som upphandlas via ramavtal för förbrukningsartiklar där Kem/Städ är en underkategori. De miljökrav som ställts i upphandlingen kommer från dåvarande Miljöstyrningsrådet (numera Upphandlingsmyndigheten).

Stadens leverantör för detta avtal är OneMed. Som underlag till uppdraget har försäljningsstatistik erhållits från OneMed där miljömärkta produkter finns markerade.

Utöver avtalade produkter köper staden andra produkter från OneMed, något som kan förklaras av att sortimentet förändras över tid.

3.2. Stadens system för kemikaliehantering

Staden använder Chemsoft som register över de kemiska produkter som används. Det är användarna ute i verksamheterna som registrerar produkter i systemet. I Chemsoft finns redan en stor mängd produkter, dels som staden själva redan lagt upp, dels från en global databas där andra användare lagt upp produkter. När en verksamhet ska lägga till produkter söker de i den globala databasen och finns produkten där importerar den till Stockholms egen databas. Om den inte finns att tillgå i befintligt register så behöver verksamheten skicka en ansökan till Chemsoft om att registrera produkten i Stockholms databas samt ladda upp ett säkerhetsdatablad.

Inom systemet bedöms sedan produkten utifrån de kriterier som Stockholms stad satt upp för utfasnings- och riskminskningsämnen i sin kemikalieplan. Om utfasnings- eller riskminskningsämnen förekommer i produktens säkerhetsdatablad så synliggörs detta i verksamhetens kemikalieförteckning i form av en röd eller gul triangel. Detta är en signal till verksamheten att produkten behöver bytas ut.

De städkemikalier som används av städentreprenörer köps in via andra leverantörer än stadens ramavtalsleverantör. Dessa kemikalier läggs också in i Chemsoft.

3.3. Risk- och utfasningsämnen i miljömärkta produkter

Som utgångsmaterial i uppdraget har utdrag över utfasnings- och riskminskningsämnen, som erhållits från Chemsoft, använts. I Chemsoft framgår inte vilka produkter som är miljömärkta. Den informationen har hämtats i OneMeds försäljningsstatistik. Då produktnamn i Chemsoft och OneMeds

statistik inte alltid överensstämmer har viss kontroll gjorts i Svanens, Bra Miljövals och EU ecolabels databaser över märkta produkter, liksom på företagens hemsidor.

För miljömärkta produkter har tre olika grupper av kemikalier kunnat identifieras som risk- eller utfasningsämnen i inköpta miljömärkta produkter; parfym, konserveringsmedel och enzymer.

3.3.1. Parfym

I flera av de miljömärkta produkterna har Chemsoft pekat ut parfym som riskminskningsämne. Dessa produkter är rengöringsmedel märkta med Svanen eller Bra Miljöval.

Svanen tillåter i sina kriterier för rengöringsmedel¹ att parfymämnen som klassificeras som H317 och/eller H334 får ingå i halter <100 ppm (<0,010 %) per ämne i rengöringsmedel. Det innebär att om flera parfymämnen ingår och kommer upp i klassificeringsgränsen så kommer de att anges i säkerhetsdatabladet och påverka produktens klassificering.

I Bra Miljövals kriterier från 2014 är det parfymens klassificering med H411 som medför att riskminskningsämnen ingår i produkterna. Parfymmer klassificerade som H411 tillåts så länge inte produkten blir klassificerad. I kriterierna från 2018 tillåts inte parfymmer som är klassificerade H411 överhuvud taget. Licenstagarna har under 2018 en övergångstid att anpassa sig efter de nya kriterierna.

3.3.2. Konserveringsmedel

I flera av de Svanenmärkta produkter som används i staden ingår konserveringsmedel som är riskminskningsämnen. De konserveringsmedel det gäller är glutaraldehyd och 1,2-Benzisotiazol-3(2H)-on (BIT).

Anledningen att riskminskningsämnen kan förekomma är att Svanen gör följande undantag i kriterierna för rengöringsmedel²: <0,01 viktprocent konserveringsmedel klassificerade sensibiliserande med Resp sens 1, 1a eller 1b H334 och/eller Hud sens 1, 1a eller 1b H317 kan ingå i slutprodukten. Kraven på konserveringsmedel innebär att BCF <500 eller $\log K_{ow} < 4$ ska uppfyllas.

För maskindiskmedel för professionell användning³ tillåter Svanen följande: Koncentrationen av varje enskilt ämne som är klassificerat som sensibiliserande, ska i slutprodukten vara <0,10 %. Kraven på konserveringsmedel ställer krav på BCF <500 eller $\log K_{ow} < 4$.

3.3.3. Enzymer

I flera Svanenmärkta produkter ingår enzymerna subtilisin och proteas som är riskminskningsämnen på grund av sin klassificering H334. I kriterierna för och tvättmedel⁴ finns ett undantag från förbud mot ämnen som är H317 eller H334: Enzymer (inklusive stabilisatorer och konserveringsmedel i

¹ Krav K9 Parfym (Kriterier för rengöringsmedel version 5.5)

² Krav K5 (Kriterier för rengöringsmedel version 5.5)

³ Krav K8 (Kriterier för maskindiskmedel för professionell användning version 2.8)

⁴ Krav K4 (Kriterier för textiltvättmedel och fläckborttagningsmedel version 7.9)

enzymråvaran) och mikroorganismer kan ingå om de är i flytande form eller som inkapslade granulat. Ett liknande krav finns i Svanens kriterier för maskindiskmedel.⁵

4. Upphandlat sortiment från leverantör

I det sortiment inom Kem/Städ som OneMed sålt till staden under 2017 finns följande typer av produkter:

- Allrengöringsmedel
- Avfettningsmedel
- Badrums-, toalett- och sanitetsrengöringsmedel
- Fläckborttagningsmedel
- Fönsterputs
- Golv- och grovrengöringsmedel
- Golvp polish och golvvårdsmedel
- Handdiskmedel
- Köksrengöringsmedel
- Maskindiskmedel
- Maskindiskmedel för professionellt bruk
- Maskindiskrengöring
- Rengöringsmedel för professionell användning
- Sköljmedel
- Tvättmedel (kulör och vit)
- Ytdesinfektion

Av dessa kategorier finns miljömärkningskriterier för majoriteten. För golvp polish, diskmaskinsrengöring och desinfektionsmedel finns inga kriterier inom Svanen. Troligen skulle diskmaskinrengöring och golvp polish kunna märkas med Bra Miljöval om de klarar kraven.

I statistiken från stadens kemikaliehanteringssystem Chemsoft har samtliga rengöringsprodukter som innehåller risk- eller utfasningsämnen gått igenom. Ytterligare underkategorier har kunnat identifieras med hjälp av produktnamnen. Luktförbättringsmedel, skumborttagare och rengöringsmedel för elektronik är sådana exempel. Av de 100 produkter som innehåller risk- eller utfasningsämnen är det bara 17 som inte tillhör en produktgrupp som skulle kunna miljömärkas med Svanen. Se Bilaga 2.

4.1. Miljömärkta produkter utan parfym

De produkter som det finns Svanenmärkning för presenteras i nedanstående tabell tillsammans med antal märkta produkter. Svanen har inget sätt att särskilja de produkter som är oparfymmerade varför en sökning på oparfymmerad, parfymfri, fragrance free och sensitive gjorts i deras databas inom respektive kategori. Det kan därför inte uteslutas att det finns oparfymmerade produkter även inom de kategorier som markerats med "?".

Tabell 1: Svanens kategorier

⁵ Krav O4 (Kriterier för maskindiskmedel och spolglans version 6.4)

Kategori	Antal märkta produkter med Svanen	Finns oparfymerade
Allrengöringsmedel	189	Ja
Badrumsrengöringsmedel	105	Ja
Fläckborttagningsmedel	33	?
Golv- och grovrengöringsmedel	55	Ja
Handdiskmedel	105	Ja
Köksrengöringsmedel	20	Ja
Maskindiskmedel	152	Ja
Maskindiskmedel för professionellt bruk	240	Ja (parfym tillåts ej)
Rengöringsmedel	132	?
Rengöringsmedel för professionell användning	224	Ja
Tvättmedel	284	Ja
Tvättmedel för professionellt bruk	211	Ja
Övriga rengöringsmedel	27	Ja

Bra Miljöval har inte delat upp sina kriterier på samma sätt, utan kan miljömärkta i stort sett vilken kemisk produkt som helst. I nedanstående tabell framgår i vilka produktgrupper det finns Bra Miljöval-märkta produkter utan parfym. Naturskyddsföreningen har bidragit med information om vilka av de miljömärkta produkterna som är parfymerade.

Tabell 2: Bra miljövals kategorier

Kategori	Antal märkta produkter med Bra Miljöval	Varav oparfymerade
Allrengöringsmedel	61	7
Avfettningssmedel	5	4
Bilvårdsprodukter	10	4
Fläck- och blekmedel	14	14 (parfym tillåts ej)
Fönsterputs	11	6
Grovrengöringsmedel	27	8
Handdiskmedel	23	1
Impregnering för betong	2	2
Klotterborttagningsmedel	1	1
Kulörtvättmedel	71	29
Maskindiskmedel	21	21 (parfym tillåts ej)
Maskindiskmedel för automatisk dosering	5	4

Målartvätt	1	0
Rengöring sten & betong	1	0
Rengöringsmedel för livsmedelsindustri och storkök	7	4
Sköljmedel	14	2
Spolglans	3	3 (parfym tillåts ej)
Såpa	23	1
Toalettreningsmedel	26	4
Torkmedel	1	1
Träskyddsmedel	10	7
Vittvättmedel	31	9

5. Slutsatser

Huvuddelen (83%) av de produkter som idag används inom Stockholms stad och innehåller risk- eller utfasningsmedel finns inom kategorier där det också finns miljömärkta produkter. Dessa är:

- Handdiskmedel
- Maskindiskmedel
- Maskindiskmedel för professionellt bruk
- Rengöringsmedel
- Tvättmedel (kulör och vit)
- Sköljmedel

En starkare styrning genom att enbart upphandla miljömärkta produkter är därför möjlig.

För att ytterligare undvika risk- och utfasningsmedel bedöms det vara möjligt att kräva parfymfria produkter inom de kategorier där parfymfria produkter finns (se Tabell 2). En djupare marknadsundersökning inför upphandling kan göras för att identifiera om miljömärkt sortiment motsvarar stadens behov.

Då det i flera Svanenmärkta produkter ingår konserveringsmedel som i Stockholm Stad har klassats som ett riskminskningsämne bör man hitta alternativ för att undvika dessa i sina rengöringsprodukter. För konserveringsmedel som faller inom kategorierna risk- eller utfasningsämnen är dessa möjliga alternativ att undvika dem:

- Skapa en svart lista över konserveringsmedel som inte får ingå
- Ställa särskilda miljökrav på konserveringsmedel
- Ställa krav på att konserveringsmedel inte får vara klassificerade som allergiframkallande

Innan ett val görs bör man utvärdera de olika alternativens genomförbarhet.

För enzymer är det svårare att hitta en väg framåt. Miljömärkningssystemen kräver att enzymerna är inkapslade för att minimera de arbetsmiljöproblem som deras sensibiliserande förmåga medför. Enzymer har fördelar i att de är effektiva mot många matrester och fläckar och medför att tvätt och disk kan göras vid lägre temperatur.

Bilaga 1. Miljömärkta produkter med risk- och utfasningsämnen

Typ	Produkt	Leverantör	Produkttyp	Ingående ämne	CAS-nr.	Halt
Riskminskningsämnen	Alloren	Nilfisk-Advance AB	Rengöringsmedel	Parfym	-	0 - <0,35 %
Riskminskningsämnen	Comfort Professional Sensitive (COMFORT SENSITIVE)	Diversey Sverige AB	Rengöringsmedel	1,2-benzisotiazol-3(2H)-on	2634-33-5	0.016 - 0.016 %
Riskminskningsämnen	EXOTOL (EXOTOL NORDEX)	Nilfisk Advance	Rengöringsmedel	Parfym		0 - 0.3 %
Riskminskningsämnen	Grumme KulörTvätt (flytande)	Orkla Care AB	Rengöringsmedel	SUBTILISIN	9014-01-01	0 - 0.5 %
Riskminskningsämnen	MASKINDISKTABLETT 4 in 1	Lahega Kemi AB	Rengöringsmedel	subtilisin	9014-01-01	0.1 - 1 %
Riskminskningsämnen	NILA HANDDISK ORIGINAL (Nila Handdisk Original 1 liter)	Nilfisk Advance	Rengöringsmedel	1,2-Benzisotiazol-3(2H)-on	2634-33-5	0 - 0.05 %
Riskminskningsämnen	OCEAN GROVRENT	Kempartner AB	Rengöringsmedel	parfym		0 - 1 %
Riskminskningsämnen	Proffs combi	Nilfisk-Advance AB	Rengöringsmedel	Parfym	-	0 - < 0,08 %

Typ	Produkt	Leverantör	Produkttyp	Ingående ämne	CAS-nr.	Halt
Riskminskningsämnen	Suma Select free A7	Diversey Sverige AB	Rengöringsmedel	glutaraldehyd	111-30-8	0.05 - 0.05 %
Riskminskningsämnen	Sun Professional All in 1 Eco Tablets	Diversey Sverige AB	Rengöringsmedel	subtilisin	9014-01-1	0.29 - 0.29 %
Riskminskningsämnen	Via Color Sensitive Tvättkapslar	Unilever Sverige AB	Rengöringsmedel	Subtilisin	9014-01-1	0 - 1 %
Riskminskningsämnen	Yes Power Dröps Maskindiskmedel Green/Original	Procter & Gamble, Nordic Inc	Rengöringsmedel	Protease	9014-01-1	0 - 1 %

Bilaga 2. Ej miljömärkningsbara produkter med risk- och utfasningsämnen

Typ	Produkt	Leverantör	Produkttyp	Ingående ämne	CAS-nr.	Halt
Utfasningsämnen	Glade One Touch - Relaxing Zen	SC Johnson Scandinavia AB	Rengöringsmedel	1,3,4,6,7,8-Hexahydro-4,6,6,7,8,8-hexametylindeno[5,6-c]pyran	1222-05-5	0.5 - 1 %
Riskminskningsämnen	Activa Urinoarblock Enzym	Hygienteknik Sverige AB	Rengöringsmedel	D-Limonen	5989-27-5	0 - 1 %
Riskminskningsämnen	Ambio Care	Diskteknik AB	Rengöringsmedel	Parfym		0 - 0.1 %
Riskminskningsämnen	CRC Elektronik cleaner	Tekno Team	Rengöringsmedel	nafta (petroleum), väteavsvavlad lätt, avaromatiserad	92045-53-9	60 - 100 %
Riskminskningsämnen	DELETE_ANTI-FOAM (Euroclean Delete)	Nilfisk-Advance	Rengöringsmedel	1,2-Benzisotiazol-3(2H)-on	2634-33-5	0 - 0.05 %
Riskminskningsämnen	Easy Safe	Diskteknik AB	Desinfektionsmedel, Rengöringsmedel	Didecyldimetylammoniumklorid	7173-51-5	0 - 0.5 %
Riskminskningsämnen	GRUND (Golvpolish)	Nilfisk-Advance	Rengöringsmedel	Triisobutylfosfat	126-71-6	0 - 0.09 %

Typ	Produkt	Leverantör	Produkttyp	Ingående ämne	CAS-nr.	Halt
Riskminskningsämnen	Mikro-Quat Extra	Ecolab AB	Desinfektionsmedel, Rengöringsmedel	Bensalkonklorid	68424-85-1	0 - 0.1 %
Riskminskningsämnen	NATRIUMHYPOKLORIT / DK 24 KG INKL	Brenntag Nordic AB	Processkemikalier, Rengöringsmedel	natriumhypokloritlösning	7681-52-9	12.5 - 20 %
Riskminskningsämnen	Nu-Smell Plus	Innu-Science Scandinavia AB	Rengöringsmedel	Parfym	-	0 - 0.1 %
Riskminskningsämnen	Power Care Tabs	Dometic Scandinavia AB	Rengöringsmedel	Tridec-2-ennitrid	22629-49-8	0.001 - 0.025 %
Riskminskningsämnen	Softlan Vanilla & Orchid	Colgate- Palmolive AB	Rengöringsmedel	Benzylbenzoat	120-51-4	0.1 - 0.5 %
Riskminskningsämnen	Tarkett Refresher	Tarkett AB	Rengöringsmedel	1,2-benzisotiazol-3(2H)-on	2634-33-5	0 - 0,0013 %
Riskminskningsämnen	Taski Jontec Linobase F2I	Diversey Sverige AB	Rengöringsmedel	1,2-benzisotiazol-3(2H)-on	2634-33-5	0.011 - 0.011 %

Typ	Produkt	Leverantör	Produkttyp	Ingående ämne	CAS-nr.	Halt
Riskminskningsämnen	Taski Jontec Luna free F2d (Jontec Lunafree)	Diversey Sverige AB	Rengöringsmedel	hartssyror och kolofoniumsyror, fumarated, estrar med glycerol	97489-11-7	0.9 - 0.9 %
Riskminskningsämnen	Trend impregneringsvätska	Gipeco Ab	Rengöringsmedel	1,2-benzisotiazol-3(2H)-on	2634-33-5	0 - 0.05 %
Riskminskningsämnen	TREND Underhållsvax	GIPECO AB	Rengöringsmedel	1,2-benzisotiazol-3(2H)-on	2634-33-5	0 - 0.05 %